

Και Παιγνίδια

(Από το ημερολόγιον μου 1917-18)

του Γιάγκου Κωνσταντινίδη

Ναί μπόλικά. Όπως «Πετάσια», «λιγκρί», «κρυφτό», «πρώτη εληά», «ποταμός», «σουκιά», «ψύλλοι ψύλλοι φύτετε», «τρεις έντεκα τρεις δώδεκα» και κοντά σ' αυτά διάφορα άλλα της ώρας π.χ. το «σιοινί-σιοινί του λάκκου», «κάμηλε κίρκινε», «ο κάμηλος έν έσειε φτί», «βερκά».

Πρώτον παιγνίδι που έχουμε, αν είναι Κυριακή, έχουμεν το λούμα...

Μα των κουδέλλων; Όχι το δικό μας... Μα πού; Σε ποιαν θάλασσαν; Του Πογαζιου, της Κερήνειας, πού... θάλασαν εδώ κοντά δεν έχουμεν... έχουμεν θάλασσαν το νερό...το νερό του Κκόλα. Περνά πάνω που την Καμάραν... κοντά στα χωράφια, έχει μιαν λάνταν... την σταλώνουν τα καμαρίτικα και λούνονται.

Συνάγονται καμμά ντουζίνα... και αν έρτη ο νεροφόρος ο Κκόλας... τότε άπου φύγει φύγει...

Αρχίζει το λούμα: Μιά ντουζίνα Καμαρίτικα συνεννοηθήκαν να κάμουν το μπάνιον δωρεάν με μιάν συμφωνίαν. Να κουβαλήσουν κοντά τα υλικά. Ένα-δυο κτίζουν και οι άλλοι βοηθούν. Μετράτε τους: Αντώνης του Χατζηγιάγκου, Σάββας, Κώστας, του Ττουουλιά, Γεωργ.Πιττάκα, Χρ. Πιττάκας, Γιάγκος, Αντρ. Κοιλιάρης, Αντ. Φιτιρίκκος, Μιχάλης, Ζένιος κ.α.

Με το ένα-δυο-τρια πέφτουν ούλλοι μέσα τίτσιροι και ξηβράκωτοι αφού δεν τους πάνει κι ο νόμος... μέσα βουττούν, πηδούν, χορεύουν, τραγουδούν, σωστοί καλλικάντζιαροι. .. και τότε μόνον τότε σταματούν το μπάνιο, οπότε μυριστούν πως κάποιος έρχεται ... τότε τρέχουν άλλοι στις ποταμωσιές, άλλοι στα παμπακερά κι άλλοι στους πυκνούς καλαμιωνάδες.

Και ο Γιάγκος μιας και δεν λησμόνησε το χωριό του, το μπάνιο κτλ. έκαμε καταυτήσιμη ζωγραφιά και σύνταξε ποίημα σχετικά με το λούμα που το παραδέτει:

ΜΕΣ ΤΗΝ ΛΑΝΤΑΝ ΤΗΣ ΚΑΜΑΡΑΣ (ΤΟΥ ΤΤΟΥΥΛΙΑ)

Μεσ την λάνταν της Καμάρας νάκκον έξω του χωρκού,
λούνουνται τα τζυρκωτούδκια, σε τζιαϊρόν καλοτζιαϊρκού.

Με τις πέτρες με τα χόρτα τζια με κάμποσον πηλό
κόλυμβον βαθύν εκάμαν τζι εσταλώναν το νερό.

* Απόσπασμα από το Οικογενειακό Ημερολόγιον (Τεύχος Β') Οι Ρίζες μας 1980 του Γιάγκου Κωνσταντινίδη

Στο λεπτόν βγάλουν τα ρούχα τζιαι στα δυο τσαλαβουτιούν
τζιαι στο τρία τιτσιρούδκια τζιει τζια δα πηδούν
κι οι φωνές τους φτάνουν πέρα ως τ αλώνια του Κουτσού.

Τζι ο Σωτήρης της Τζυρκάκας που στεκόταν που ψηλά
μιά μπουτσιάν νερό ν'αντλήση να ποτίσει τα κτηνά.

Σιάστηκεν που μακρυά τον Κκόλαν με την φτυάραν την πλατειάν,
που το στόμαν, τα ρουδουνια έφκαιινεν ζεστή φωτιά
τζι έβαλεν φωνήν μεάλην να γλυτώσουν τα παιδικιά.

«Βουράτε, φαραντζειστείτε, ρε ρωκόλοι που πωδά
τζι ά σας πιάση δα σας κόψη που τη μέσην ο Κκολάς».

Με το άψε σβύσε φύαν οι ρωκόλοι δια μιás
Τζι εκαθήκαν, εκρυβτήκαν άλλοι τζιει τζιαι άλλοι δά.

Οι Λαμπρατζιές: Στις 8 Μαΐου σύμφωνα με το ωρολόγιο της εκκλησίας έχουμε την εορτήν του Ιωάννου του Θεολόγου του Ευαγγελιστού που στην Κυδρέαν την επονομάζουμεν Ιωάννου του Λαμπροφόρου, γιατί τα βράδυα ακολουδούσαν λαμπρατζιές.

Ιδού πώς γίνεται: Το βράδυ της 8 Μαΐου ανάβαμεν λαμπρατζιές. Εμείς αποβραδύς μεταβαίναμεν στο εληοχώρι, ξεριζώναμε μουγιόχορτα (χαμαίμηλα) και τα κουβαλούσαμεν κάτω που τον πλάτανον του Χατζηπέτρου. ...τα ανάβαμεν και την ώραν της λαμπρατζιάς πηδούσαμεν από πάνω φωνάζοντες «ψύλλοι, ψύλλοι φύετε... τζιαι κορκοί ψοφήσετε»... το ίδιον επαναλαμβάνετο μέχρι ότου λείψουν και τα τελευταία απομεινάρια της λαμπρατζιάς.

Σημ. Στην εποχήν εκείνην 1915-35 οι ψύλλοι, οι κοριοί, οι φτείρες και αν προσδέσουμεν σ' αυτά και τις σκνίπες, αφθονούσαν πολύ και καταντούσαν μάστιγα του τόπου... και αλοίμονο στους ξένους που φιλοξενούσαμεν καμμιάν νύχταν.

Ποιός ο Ζαμπάκκος: Κατοικούσεν στον Αγ. Δημητριανόν οπότε που εκάλασεν ο Αγ. Δημ. το 911 ήλθε και κατοίκησεν στην Καμάραν. Πολλοί άλλοι όπως ο Μαλλουρής και ο Αλή Όμπασιης πηγαν στο Μπέη Κκιονγιού ο Καρναπάς από Αγ. Δημητριανόν στην Τζουμαγιάν, ο Χατζηθεοδόσης στην Βώνην, ο Χατζηαδανάσης στην Χρυσίδα και οι Οικονομηδες στον Άγιον Ανδρόνικον.

Ο κάμηλος έν έσειε φτί

Κοντά στην Καμάρα της Τζυρκάς υπάρχει στράτα κάπως στενή που συνδέει την Βώνην με τον Πενταδάκτυλον. Την στράταν αυτήν την χρησιμοποιούσαν πριν πολλά χρόνια Βωνιάτες καμηλάρηδες. Πήγαιναν που τις αυγάδες στα ασβεστοκάμινα, φόρτωναν ασβέστιν και τον έφερναν κάτω. Γι αυτό και πήρε το όνομα καμηλόστρατα ή στράτα της Βώνης.

Στην επιστροφήν τους από τα καμίνια εθωρούσαμεν καπτάρκα-καπτάρκα τους καμήλους να περνούν κοντά που τ' αλώνια ότε εμείς περίεργοι για τα παράξενα τούτα ζώα φωνάζαμεν «Ο κάμηλος εν έσει φτίν τζι ο ποντικός έσει» (δισ- δεκάκις) ή «Κάμηλε κίρκινε, δος μου το μαντήλι μου τζιαμαλλώνει ο Τζύρης μου» (δισ- δεκάκις κλπ).

Γιατί φωνάζαμεν ο κάμηλος εν έσει φτίν αφού έχει... Ναί έχει αλλά απεναντίας είναι πολύ-πολύ μικρό ενώ ένας μικρός ποντικός κι έχει τόσον μεγάλο φτι – δείχνει την περιφρόνησίν μας.

Κάμηλος ο κίρκινος: Ο κίρκινος συνήθως μπαίνει πρώτος στη σειρά. Είναι δυνατότερος σηκώνει περισσότερον φορτίον και είναι κάπως ατίδασος. Γι αυτό τον φορτώνουν με περισσότερο βάρος ασβέστου ας πούμεν και πάνω του προτιμά ο καμηλάρης να κάθεται.

Τα παιδιά βλέποντας τον κίρκινον να βγάλλη αφρούς από το στόμα του και να ανακατώνει την γλώσσαν του σαν να θέλουν να κατευνάσουν τον θυμόν του και του φωνάζουν «κάμηλε κίρκινε δος μου το μαντήλι τζιαι μαλλών' ο τζύρης μου».

Λίγα λόγια για τον κίρκινον. Ο κίρκινος δέχεται τσιγάρο ... και σιγά σιγά μαθαίνει να καπνίζει. Λέγουν δε τέτοιος τερλακκής κίρκινος κάμηλος άμα μυριστή τσιγάρο παθαίνει σαν τον τρελλόν... ανησυχεί, κάμνει κινήσεις πίσω μπρός... άνω κάτω... και αλλοίμονο σου εσένα που καπνίζεις και δεν το ξέρεις... τι θα πάθης άμα του κοντέψεις.

Κάποτε ένα κίρκινος έφαγε πολύ ξύλο που το αφεντικόν του. Πέρασε λίγος καιρός και κει που ο αφέντης του τον τραβούσεν ανύποπτος, δάγκασε την κεφαλήν του καμηλάρη. Τρύπησε το κρανίον και βρήκε ακαριαίον τον θάνατον. Για τούτο αποκαλούμεν κάποιον «Κάμηλον κατζιάρη».

Και μιá άλλη παροιμία για το πείσμα του λέγει «Έχει γινάτιν του καμήλου».

Τρεις έντεκα τρεις δώδεκα: Το ομαδικό τούτο παιγνίδι επαίζετο σε σκιερά εληοχώρια. Σχηματίζονταν δυο ομάδες 3-5 τον αριθμόν. Κατόπιν κληρώσεως η πρώτη ομάδα ακουμπούσε στο κορμόν μιάς γέρικης εληάς και σχηματίζεν ούτως ειπείν έναν τοίχον. Η δεύτερη ομάδα σε απόσταση 4-5 μέτρων ετοιμάζεται να πεταχτεί εις τρόπον ώστε ο α να πάει τελείως μπροστά, ο β πολύ πλησίον, μέχρι ότου πηδήση ο τελευταίος έπρεπε να κρατούν καλά μήπως και πέσουν ή εγγίσουν χαμαί το πόδι τους αλλοιώς το παιγνίδι άλλασσε και έγυρναν οι δεύτεροι κάτω. Την ώραν που ήσαν καβαλλάρηδες ένα ταχύγλωσσος έλεγεν γρηγορα γρήγορα : «τρεις ένδεκα τρεις δώδεκα και τρεις οι 15 αυγά καθαρισμένα στον λάκκον κρεμμασμένα, αππήδησεν ο κάμηλος και έν άφησεν μητ' ένα».

Ξύπινα ξύπινα μυλωνά: Μέσα σε χωράφια δίπλα , μέσα σε χωματένους δρόμους, βλέπουμεν κάτι τρύπες στο χώμα σαν κωνιά. Νομίζεις ότι τα πλευρά του

κωνιού είναι αλεύρι. Νομίζεις ότι το κωνίον εκείνο είναι κοφινιά του μύλου. Μα κάποιος έκαμεν το κωνίον... Αυτός ο κάποιος είναι κάποιον έντομον π.χ. μυρμήγκι, το πάνει και το τρώει. Αυτό το κωνί τα παιδιά το αποκαλούν ξύλον και το έντομον που είναι μέσα το αποκαλούν μυλωνάν.

Για να συλλάβουν το μυλωνάν τα παιδιά παίζουν. Παίρνουν μια ποκαλάμη μήκους μολυβδοκόντυλου ή άλλο ξηρό χόρτον παρομοίου μεγέθους, γονατίζουν απανωθκίον του μύλου και λέγουν. «Ξύπνα.... ξύπνα... μυλωνά... ξύπνα κι ήλθαν τα γομάρια σου και θ αλέσουν και θα παν κι εννα μεν πάσης ππαράν»...

Φανταστείτε δε ότι κάποτε το καταφέρνουν.... σιγά-σιγά.

Το ίδιοι κάμνουν πάνω κάτω για να βγάλουν κάβουραν από την τρύπαν του.

Πως βγάζουν τον κάβουραν: Υπάρχουν καβούρια που βγαίνουν από την τρυπαν των και βγαίνουν στην βοσκήν, υπάρχουν και μερικά καβούρια που κάδονται μερικές ίντσες μέσα από το άνοιγμα της καβουρότρυπας. Μα υπάρχουν οι επιτήδειοι καβουροσυλλέκτες που τα καταφέρνουν και πάνουν εύκολα τα καβούρια.

Να η μέθοδος... Κόβουν ένα αγριοκάλαμο μήκους 8-10 ποδών. Ξεφλουδίζουν το καλκαλαμούδι κι αφήνουν μόνον την μύτην στην οποία κάμνουν κόμπον... Το πλησιάζουν στην καβουρότρυπαν, στον κάβουραν. και τον προκαλούν με το σφυρί: φι ι φι φί ι ι φι... φι φι φι φι φι ... φι ι φι... φι ι φι ... φίφι φιφι φί..

Ο κάβουρας σπανίζει να φύγη. Τις πλείστες φορές δαγκάνει το καλαμίδι οπότε σαν δίχτυ τον τραβά απότομα και πέφτει μέσα στα πόδια του.

Και εδώ μιά παροιμία. Αυτός γιτέ μου «εν άξιος να βγάλη τον κάβουραν από την τρύπαν του». Είναι τόσο επιτήδειος που κατορθώνει να γελάση τον άλλον με τον τρόπον του, με την πονηριάν του.

Σταύρωση (1930)

Έργο του Γιάγκου Σ. Κωνσταντινίδη (1908-2004)
από την ενορία της Αγίας Μαρίας
Σύλλογή Μάρως Φυπτή, 22X33X2.7 εκ.